

Låt Östersjön vila:

inför ett undantagstillstånd för Östersjön



Centerpartiet

Innehåll

Östersjön är i kris.....	3
Ett undantagstillstånd för Östersjön	4
Regeringen gör för lite, och ofta fel	5
Stoppa industrifisket och bottentrålningen i Östersjön nu.....	6
<i>Förbjud allt storskaligt sill- och strömmingsfiske</i>	6
<i>Förbjud bottentrålning</i>	6
Stoppa utsläppen av gifter i Östersjön	7
<i>Förbjud PFAS</i>	7
<i>Förbjud skrubberdumpning.....</i>	7
Minska övergödningen i Östersjön.....	8
<i>Styr om stöden inom EU:s jordbrukspolitik.....</i>	8

Östersjön är i kris

Hoten mot Östersjön är lika allvarliga som de är akuta. Fiskbestånden håller på att kollapsa, säsongen för algbloomning blir längre och gifthalterna är höga. Östersjön bokstavligen talat kvävs på syre. Stora delar av havsbotten är död.

Havet utanför Sveriges längsta kust är under attack från flera håll. Storskaligt industrifiske tömmer Östersjön på fisk. Utsläppen av övergödande kväve och fosfor är dubbelt så stora som för 100 år sedan. Bottentrålning sprider gamla miljösynders gift på nytt, och gifter som PFAS fortsätter att leta sig ut i vattnet. Dag in och dag ut.

Var och ett av dessa problem är illa nog för hur vi människor lever. Vi vill kunna fånga fisk från bryggan och äta den med gott samvete. Vi vill att barnen ska kunna bada i havet utan att bli sjuka. Och vi vill att det hållbara småskaliga fisket kan fortsätta skapa jobb i kustsamhällen och sätta surströmming på borden. Om Östersjön fortsätter att försämrats kan allt det bli ett minne blott.

Men för resten av Östersjöns ekosystem, för djuren och naturen, är läget ännu allvarligare eftersom problemen förstärker varandra. Mindre fisk leder till mer övergödning och mer bottendöd. Mer övergödning leder till mer bottendöd och mindre fisk. Och så vidare.

Havens ekosystem är dessutom avgörande för klimatet eftersom de binder stora mängder kol. Om Östersjöns miljö försämrats ytterligare riskerar istället klimatskadlig metan att släppas ut. Allt hänger ihop.

Ett undantagstillstånd för Östersjön

Det enda rimliga svaret på allt detta är att Östersjön måste få vila och återhämta sig. Därför driver Centerpartiet på för att EU och regeringen agerar hårdare mot överfisket, övergödningen och giftet – och att det måste ske nu.

Vi kallar det ett undantagstillstånd för Östersjön.

Ett undantagstillstånd för kanske tankarna till naturkatastrofer och andra kriser. Det är också poängen. Östersjön borde stå i centrum i valrörelsen men ignoreras av regeringspartierna och Sverigedemokraterna. Därför måste vi använda ord som lever upp till problemets storlek.

EU erbjuder vår bästa möjlighet att agera effektivt. Det bor över 152 miljoner människor i de åtta EU-länderna runt Östersjön, och miljontals till i medlemsländer vars kväve, fosfor och gifter letar sig ut i vårt gemensamma hav. Regeringen måste göra mer här hemma, men det är bara inom EU-samarbetet de politiska musklerna är starka nog för att skapa förändring i tillräckligt stor skala. Därför är valet den 9 juni så viktigt.

Centerpartiet har genom åren lagt en mängd förslag i kommuner, regioner och riksdagen. som gynnar Östersjön. Det gäller också Europaparlamentet, där Emma Wiesner varje dag jobbar för en bättre havsmiljö i fiskeriutskottet. Men inför EU-valet vill vi göra ännu mer för att sätta Östersjön på den politiska agendan och tvinga fram reformer som gör skillnad här och nu.

Med ett undantagstillstånd för Östersjön vill vi få alla angränsande EU-länder att göra mer och göra det fort. Vi tar sikte på de åtgärder som kan komma på plats snabbt och ge effekt i närtid för att rädda fiskebestånden, minska övergödningen och stoppa giftutsläppen.

Regeringen gör för lite, och ofta fel

Sverige borde leda kampen för att rädda Östersjön. Men regeringen verkar tyvärr inte bry sig nämnvärt.

Landsbygdsminister Peter Kullgren (KD) har inte gjort tillräckligt för att stoppa överfisket av den hotade sillen och strömmingen. Inte heller fisket av skarpsill, med dess stora bifångster, har han agerat mot. Kullgrens EU-förhandlingar om fiskekvoterna i Östersjön har varit en besvikelse.

Kullgren har även fattat märkliga beslut när det gäller att minska jordbrukets näringsläckage till Östersjön. Regeringen förnyade till exempel inte det vallstöd som tidigare gick att söka för lantbrukare i södra Sveriges slättbygder, trots att Jordbruksverket slagit fast att det bidrar till att sänka det svenska jordbrukets kväve- och fosforläckage.

Miljöminister Romina Pourmokhtaris (L) insatser för Östersjön är om möjligt ännu mer blygsamma. Som ansvarig för havsmiljö, kemikalier, biologisk mångfald och mycket mer borde hon ha drivit på resten av EU för att få på plats kraftfulla åtgärder, inte minst under Sveriges ordförandeskap. Men knappt något har gjorts, varken i Bryssel eller i Sverige.

Efter att ha kapat budgeten för havs- och vattenmiljö med 258 miljoner kronor för 2023 försökte Pourmokhtari året efter presentera en 100 miljoner kronor mindre satsning som något annat än ett plåster på ett självförvållat sår. Pengarna den gången togs från den avskaffade miljöbilsbonusen. Miljöministerns så kallade satsning var för lite och för sent. Försöken att finta väljarna känns igen från regeringens klimatpolitik.

Regeringens handlingsförklaring gör arbetet i Europaparlamentet ännu viktigare. Centerpartiet presenterar fem förslag för att bekämpa överfisket, förgiftningen och övergödningen av Östersjön. De kompletterar de 40 reformer för levande hav och vattendrag vi presenterade i valrörelsen 2022.

Stoppa industrifisket och bottentrålningen i Östersjön nu

Förbjud allt storskaligt sill- och strömmingsfiske

Sill och strömming (som den kallas norr om Kalmarsund) har genom historien varit en viktig del av Sveriges livsmedelsförsörjning och är än idag en ovärderlig del av vår kultur. Förr i tiden bedrevs fisket från små båtar i kustnära områden, med syfte att ha något att äta.

Så ser det inte ut längre. De senaste decennierna har antalet kustnära båtarna minskat i takt med deras fångster. Istället dominerar numera det storskaliga trålfisket i Östersjön, vars fångster transporteras till bland annat Danmark och blir till foder för minkfarmar och liknande.

Om Östersjöns sill- och strömmingsbestånd kollapsar vore det en katastrof för såväl ekosystemet som de kustnära samhällen som är beroende av fisket för sin identitet och ekonomiska överlevnad. Besöksnäringen och den levande landsbygden längs Östersjön riskerar stor skada, tillsammans med traditioner som gått i arv i generationer.

Mot bakgrund av det anser Centerpartiet att Sverige inför kommande EU-fiskekvotsförhandlingar ska verka för att tillsvidare förbjuda allt storskaligt sill- och strömmingsfiske i Östersjön och i synnerhet det som går till industriändamål (fiskmjöl och fiskolja). EU bör även införa ett tillfälligt stopp mot alla bifångster av sill och strömming vid fiske av skarpsill.

Om det misslyckas eller drar ut på tiden bör Sverige dessutom söka en bilateral överenskommelse med Finland om att inget storskaligt industrifiske får förekomma i Bottenviken och Bottenhavet. Sverige och Finland har möjlighet att reglera fisket där utan resten av EU:s inblandning.

Förbjud bottentrålning

Bottentrålning förstör havsbotten. Djur och natur som lever där störs, skadas eller dör. Sediment rivs upp från botten som lägger sig över sårbara organismer som ägg och yngel. Efter många år av utsläpp är Östersjöns botten fylld av gifter som bottentrålningen sprider över stora områden.

Därför vill vi så snart som det bara är möjligt att EU förbjuder bottentrålning i Östersjön. Tack och lov bottentrålas det mindre i Östersjön än förut men Östersjön behöver varje chans det kan få att vila och återhämta sig. Att Östersjöns botten är så förgiftad gör det viktigare än för många andra hav.

Stoppa utsläppen av gifter i Östersjön

Förbud PFAS

PFAS (per- och polyfluorerade alkylsubstanser) är grupp av tusentals ämnen som skapats av människan för att stöta bort fett, smuts och vatten. Studier har visat att PFAS kan skada immunförsvaret hos djur och människor, leverfunktion och mycket mer. Giftet finns numera i princip överallt – i människor och i vår bröstmjök, i maten vi äter och produkterna vi använder varje dag. Dricksvatten och fisk från förorenade områden kan vara betydande källor till exponering, enligt Naturvårdsverket.

Även om det inte finns belägg för att PFAS skadar människan akut kommer andelen gift i och omkring oss att öka gradvis eftersom de är extremt långlivade och vissa typer sannolikt inte bryts ner alls. Det innebär att mängden PFAS i Östersjön och andra hav ökar och ökar.

Centerpartiet vill att EU omgående inför ett gruppförbud mot PFAS. Det är lika viktigt för djur och natur på land som det är för havets ekosystem, men det är särskilt angeläget att lyfta i det här sammanhanget eftersom Östersjön är så sårbart och ett förbud måste införas på EU-nivå för att vara effektivt. Det beror helt enkelt på att det är därifrån mycket av giftet kommer, inklusive från Sverige, och att länderna runt Östersjön måste agera tillsammans för att stoppa det. Vi kan inte fortsätta låta giftiga evighetskemikalier läcka ut i naturen och vattendrag. Det är inte ansvarsfullt mot kommande generationer.

Förbud skrubberdumpning

Varje dag, året runt dumpar fartyg från alla världens hörn ut stora volymer kraftigt förorenat vatten runt Sveriges kuster. Det kommer från så kallade svavelskrubbrar och är i praktiken fartygens avgaser blandade med vatten. Utsläppen innehåller bland annat svavel och tungmetaller, och är mycket farliga för plankton och andra organismer. Med ett skrubberförbud minskar riskerna för oljekatastrofer, som den i Blekinge i oktober 2023, eftersom tjockoljan skulle försvinna som bränsle.

Det måste få ett slut. Centerpartiet vill att EU förbjuder utsläpp från skrubbrar i hela Östersjön och, om det går snabbare, att Sverige går före med ett inhemskt förbud. Finland har redan förbjudit fartyg att dumpa sina skrubberutsläpp i finska vatten. Vi bör inte vara sämre.

Minska övergödningen i Östersjön

Styr om stöden inom EU:s jordbrukspolitik

Östersjön har allvarliga och omfattande problem med övergödning. När näringsämnen kväve och fosfor läcker ut i havet orsakar en kedjereaktion med bland annat algblomning, syrebrist och bottendöd som följd.

Nära en miljon ton kväve och 30 000 ton fosfor letar sig ut i Östersjön varje år från bland annat reningsverk, avlopp, industrier och lantbruk. Tack vare EU har framsteg gjorts de senaste åren för att minska utsläppen men mycket återstår att göra, bland annat när det kommer till att minska läckage från lantbruken, som står för en stor andel av näringsutsläppen.

Lantbrukets näringsläckage till Östersjön måste minska. Centerpartiet vill att EU-länderna inom Östersjöns avrinningsområde ökar sitt stöd för att minska lantbrukets näringsläckage, som det svenska stödet för odling av så kallade fånggrödor som tar upp växtnäring.

Det är långt kvar tills EU:s nästa överenskommelse för jordbruket (CAP) ska beslutas men det är viktigt att Sverige redan nu börjar jobba för åtgärder som gynnar såväl Sveriges miljö och klimatet som Sveriges lantbruk. Vi anser att EU-stöden i första hand bör gå till att betala för kollektiva nyttigheter, som biologisk mångfald och levande hav, istället för ineffektiva produktionsstöd som fortfarande är vanligt förekommande i flera medlemsstater idag. Dagens system leder till ineffektiva lantbruk med allt för stora läckage av näringsämnen till Östersjön.

Det är hög tid att EU fasar ut de produktionskopplade jordbruksstöden. Pengarna som frigörs kan med fördel växlas över till att stärka det europeiska jordbrukets konkurrenskraft på bred front och till miljöinsatser som exempelvis leder till minskat växtnäringsläckage. En sådan omställning skulle få stor betydelse för Östersjön.